

Persistent Prattle

יום כפור "שיח שפתותינו" תש"פ

2

יד וידוי סדר הידוי המפורט

24 / ודוי

And for the sin ...
with the idle chatter of our lips.
ועל חטא שחטאנו לפניך
בשיח שפתותינו.

WE HAVE PRATTLED ENDLESSLY.

We have failed to concentrate on what we say. So we have mouthed words of Torah and prayer without thinking what they mean. Moreover, we have been led to sin by a fear of silence. Most of us feel uncomfortable if no one has anything to say — so we have filled our time with all sorts of inane chatter and damaging gossip (M.M.).

על חטא שחטאנו לפניך
בשיח שפתותינו:
שיביר רעה על חבירו⁹⁶ שהדברים הצריכים כוונות
הלב כגון קריא"ש ותפילה ושאר דברים שבקדושה,
דיבר מן השפה ולחץ ולא כוון למי הוא מברך
ועל מה מברך ומה פתרון ברכתו, וכן בעניית אמן,
ובפסוק פותח את ידך שאם לא כוון לא יצא, וכן בדברי תורה שצריך כוונת הלב ללמוד ולהבין⁹⁷ שדיבר
בשבת עניני חול, ואמר לגוי לעשות מלאכה, ושח בין הפליין של יד לתפילין של ראש, והפסיק בדיבור
בקר"ש ותפילה וכיוצא בהן⁹⁸ שדיבר דברים בטלים, ובפרט שיחה בבית הכנסת ובשעת התפילה,
שיביר בגנות מעלה מן המעלות או ששיבח פחיתות מן הפחיתות, בין מן המדות ובין מן השכליות⁹⁹.

H

טז פרק ב' ו' מתוך הלכות דיבור כהלכתו

פרק ב' דיבור לצורך

- א. לדבר במה שמיוחד לבני אדם מסחורתו, ופרנסתו, ומאכליו, ומשתיו, ולבושו, ושאר מה שצריך לו, מותר.
- ב. ורק אל ימהר להוציא הדיבור, עד אשר ישקול הימב במאוזני שכלו אם אכן מוכרח לאמרו.

באר שדה

א. מרבינו יונה (ברכות ט: מדפי הרי"ף), מביאו בחפץ חיים (פתיחה עשין י"ב בבאר מים חיים), רמב"ם (בפיהמ"ש אבות פ"א מ"ו החלק הה', ובהלכותיו פ"ב מהל' דעות ה"ד), קיצור שו"ע (סימן כ"ט סעיף ה').

ב. הנה מבואר בגמ' (יבמות יג) רבי נחמיה אומר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה, והוקשה ע"ז הרה"ק ר' מנחם מנדל מווארקע זצ"ל, דסוף סוף למה כתוב בתורה בדרך זה, ולא למ"ד בתחלתה, ותירץ, דהתורה מורה לנו בזה עצה טובה, דאם שיש לו לאדם לדבר דבר אפ"י המוכרח, מ"מ יתן מעצור לרוחו בכל מה דאפשר, ואפ"י הוא מוכרח לדבר דבר זה, ידבר בסוף, ובתחילה לא ידבר, והבן (שיח שרפי קודש פר' ויצא).

* והגר"א כתב באיגרתו בשם המדרש, שבכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ודייק הגה"ק הסטייפלער זצ"ל (באר החיים - לפורים עמ' ש') מלשונו, דאין הכוונה שאין האדם מדבר כלל, אלא אף אם לא חסם את פיו אלא לזמן מה ואח"כ כן מדבר עדיין, כבר זוכה לשכר הגדול הזה, בשכר דחיית הדיבור לזמן מאוחר יותר, והגה"ק החפץ חיים זצ"ל (בהקדמה לספרו שמירת הלשון) מדייק עוד, שלא נאמר שהיא רק על הדוחה דבריו למשך חודש או שבוע ימים, אלא אפילו אם דוחהו לרגע כמימרא בלבד.

3

הארת דרך רמ"ח אברים שנפגמו — ותיקונם

ישנן עבירות המתייחסות אל השפתיים: "על חטא שחטאנו לפניך בשיח שפתותינו". אם הדיבור נובע מהשכל — אז נחשב הוא לדיבור, אבל אם בא בלי מחשבה — נקרא הוא "שיחה", כמו שיח השדה, הגדל מאליו בלי עבודת האדם. לכן מתייחס וידוי זה אל השפתיים, מפני שהוא מן השפה ולחץ, משום כך מתבטאים חז"ל (לפני פרק ג, ד) שיחת הילדים מוציאה את האדם מן העולם, "שח שיחה בטלה", אדם המנסה לבלום פיו לכמה שעות יווכח לראות, כמה דברים בטלים נשפכים מפיו כשלא בולם שפתיו.

טיב פסוקי דזמרה התפילה ו

ועוד יש לבאר, אנו מורים ומשכחים להשי"ת, 'פותח את ידך', אתה ה' פותח את ידך, 'ומשביע לכל חי רצון', ומשביע לכל חי במידת הרצון, היינו, השי"ת משביע את האדם ברצון, שישתוקק לעסוק בתורה ובעבודה, ועל ידי כן יהיה בבחינת ח'.

ומכך נלמד יסוד גדול בעבודת ה', והוא, אדם שיש בו רצון לעבוד את השי"ת, הריהו בבחינת ח', מה שאין כן אדם שאין בו רצון לעסוק בעבודת ה', הריהו בבחינת מה, וכמו שמצינו בגמרא (נכוח ית, ט): 'ישעים בחייהם קרויים מתים'.

וכמו כן יש לבאר, 'פותח את ידך', אתה ה' פותח את ידך, 'ומשביע לכל חי רצון', ומשביע לכל חי במידת הרצון, היינו, השי"ת משביע את האדם ברצון, ורצון זה הוא השפעה רוחנית, ומכח הרצון יוכל האדם להשתוקק לעבודת הבורא, אלא שענין זה תלוי בבחירת האדם עצמו, כאם ירצה ישתמש ברצון בכדי להשתוקק להשי"ת ולהתקרב אליו, וכאם ירצה ישתמש ברצון לתאות הגשמיים ודברים האסורים ר"ל, כיון שהאדם הוא בעל בחירה.

6

This Gemara presents several difficulties:

First, what is the connection between the *aleph-beis* and one's livelihood? Second, why is this connection found only in *נדרך*? The previous *pasuk* of *נדרך* *את אלקים בעתה* also deals with this subject, so why is it ignored?

Furthermore, the importance of *נדרך* is underscored by the *halachah* in *Orach Chaim* 51:7, that if one failed to have *kavannah* while saying *נדרך*, he must repeat it. This means that since this *mizmor* follows the *aleph-beis*, he must repeat all the words from *נדרך* until the end of the chapter, even if he already said it.

The role of *HaKadosh Baruch Hu* in a person's livelihood is described: *קשין מוונותיו של אדם יותר מן הגאולה*, *דאילו בגאולה כתיב המלאך הגאול אתי מכל רע* ... *דאילו במוונות כתיב הרעה אותי*, *One's livelihood is more difficult than redemption, because Yaakov Avinu described his redemption as having been done by a malach, but as to his livelihood, he recognized that it was God Himself who provided it to him (Pesachim 118a).* When Yaakov Avinu looked back on his life, he described his salvation from harm as having come through a *malach*, a heavenly messenger. However, as to his livelihood, he recognized that this came directly from *אותי הרעה אותי*, *God Who fed and nourished me, from my beginnings until this day.*

So, says the Gemara, we see that *HaKadosh Baruch Hu* comes into closer contact with a person in providing for his livelihood than He does in redeeming him from harm. For us, it is difficult to differentiate between being saved by a *malach* — who is sent by *HaKadosh Baruch Hu* — and being provided for directly by *HaKadosh Baruch Hu*. Nevertheless, there must be a difference. There must be something about providing for a person's *parnassah* that could not be done by a *malach*.

In the *Bircas HaMazon*, when we ask *HaKadosh Baruch Hu* to provide for our sustenance, we ask that it come directly from "His hand": *כי אם לנדרך*, *but only of Your Hand that is full, open, holy, and generous.*

In his commentary on *Tehillim*, which had already been published at that time, Rav Hirsch explained the *pasuk* to mean that *HaKadosh Baruch Hu* opens His hand and satiates the desire of all who are living. However, during that stroll, he told his young grandson that the *pasuk* also has another meaning: the word *רצון* means *goodwill* or *benevolence*, as in *יהי רצון אחיו*, *he shall be pleasing to his brothers (Devarim 33:24)*; or *יהי רצון מלפניך*, the meaning there being that of finding favor with others or being well liked. He translated it in German as "*wohlgefallen*."

He explained that this *pasuk* means that *HaKadosh Baruch Hu* provides a person with goodwill and favorable acceptance in the eyes of others, which is the prerequisite for all *parnassah*. One's livelihood is based on whether or not he finds *רצון*, *favor*, in the eyes of others. This could apply to a beggar who knocks at the door, or to a professor who is applying for a position at a university. If the beggar finds favor, he will receive a donation, and if not, the owner will either close the door in his face, or if he wants to at least fulfill the *mitzvah* of *tzedakah*, he will give him only a pittance. Similarly, a professor with the highest qualifications who is not liked by the board of directors will not be given tenure by them. A salesman of goods or services who is not well liked will not get an order. There were instances of famous painters who died in poverty because *nobody would buy their works; they were not well liked*. Nevertheless, after their deaths, their paintings were sold for a great deal of money. The finding of favor with others, which results in one's *parnassah*, is a *neis* (miracle), which comes directly from *HaKadosh Baruch Hu*. Each time a person succeeds in selling his goods or services, or if he is well liked as a doctor, a psychiatrist, an engineer, a government worker, or even as a simple assistant in the sanitation department, he has experienced the *neis* of *parnassah*, which comes directly from *HaKadosh Baruch Hu*. If people like the way he repairs shoes, or the merchandise he sells, whether he is a small peddler or the owner of a giant department store, he has experienced the miracle of a favorable reception in the eyes of his fellow man, which comes directly from *HaKadosh Baruch Hu*. If people do not like Macy's or Wal-Mart, these stores will go out of business, and if people stop liking Coca-Cola, it too will cease to exist.

Nobody understands why and how certain people have *רצון*, while others do not. The secret of *parnassah* is known only to *HaKadosh Baruch Hu*.

While Divine salvation in other areas of one's life could happen by means of *המלאך הגאול אתי מכל רע*, however, in the area of one's *parnassah*, it is *האלהים* who provides for me.

So the meaning of this *pasuk* is that *HaKadosh Baruch Hu* satiates all life with *רצון*, goodwill and favor in the eyes of others, which enables people to make a living.

However, whatever the explanation of *רצון* is, this *pasuk* begs the obvious question: What is the meaning of *לכל חי*, *every living thing*? All life does not benefit from this miracle of finding favor and consequently having *parnassah*. A large portion of the world's population suffers from hunger and starvation. They have not been granted their *parnassah*. Indeed, the Torah itself makes reference to hunger: *ויהי רעב בארץ*, *There was a famine in the land (Bereishis 12:10, 26:1)*. There is even the gruesome reference to extreme hunger: *ונאכלת פרי בטןך*, *You will eat the fruit of your womb (Devarim 28:53-57)*. The same question applies to the words of *Bircas HaMazon*: *כי הוא אל ונמפרגס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא*, *ברוך אתה ה' הנון הכל*, *because He is God Who nourishes and sustains and benefits all, and He prepares food for all of His creatures which He created. Blessed are You, Hashem, Who nourishes all.*

The underlying meaning of this *berachah* can be found in the text of *nusach Sefard*, which reads: *ברוך אתה ה' רצון ומשביע לכל חי*, *ברוך אתה ה' הכל*. While this is not our *minhag*, it nevertheless reflects the underlying sense of the *berachah*, which is that the emphasis is on the word *חי*. If *HaKadosh Baruch Hu* wants any creature — man or mouse — to live, He will give him the ability to do so. So this *pasuk* means, "He will satiate with His benevolence *לכל חי*, *all those whom He wants to live.*"

So, it is in the sense of *חי* that we say *HaKadosh Baruch Hu* is: *מפרגס לכל*, *מטיב לכל*, *מכין מזון לכל בריותיו*. The meaning is that all those who do have sustenance and food have *HaKadosh Baruch Hu* to thank for it. If He wants a person to live, He gives him the means to survive.

As previously explained, this *pasuk* does not refer to the ideal world, which is envisioned in the first part of *אשרי*, and which will become a reality when God sees fit. It refers to the world in which we live, where we experience the hand of *HaKadosh Baruch Hu* as sometimes being "open," and at other times "closed." And when He opens His hand, it is for the purpose of *משביע לכל חי*, to satiate those whom He wants to live. If a person has food, it is because *HaKadosh Baruch Hu* wants him to live. He has experienced the miracle of *parnassah*.

The aforementioned Gemara stresses the importance of *אשרי* in that it follows the alphabetical order, and includes a reference to the miracle of one's *parnassah*: *פוחת את נדרך*. However, these two dominant factors of *אשרי* are really totally different.

אשרי was designated by our *Chachamim* as the perfect *tefillah* for one's livelihood because it contains these two aspects of *emunah* which make up the total of a person's quest for a livelihood, *נתינת ביה תרתי*, *for it has both*: that of the *aleph-beis*, the orderly progression — which represents the human intellectual input into one's livelihood, his logic, his honesty, and reliability — and the aspect of pure *emunah* (faith) that Hashem will grant me goodwill in the eyes of people, expressed by the word *ratzon*, which represents the direct intervention of *HaKadosh Baruch Hu* in providing one's *parnassah*.

10 מערכת העבודה המוסרית. א"י. ש"ס. (ת"ק) 5 ו'א"ה. רפ"ו.

* בריאת העולם. מתן תורה והצפייה לגאולה: כל תפילותינו עוסקות בהן ובאמונה בהן אנו חיים. כל שלשה עשר עקרי האמונה בכללים בהן ובכל המשתמע מהם.
עתה בוא ואראך מעשה קטן של העבודה הכולל האמונה בשלשת התגלויות אלו:

«אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן שנא' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן. מאי אמן? א"ר הנינא א' מלך נאמן».
רש"י «כך מעיד על בוראו שהוא א' מלך נאמן» (שבת קיט, ע"ב).

1. What is the meaning of *Shema Yisroel*?

This line, which is undoubtedly the most famous verse of the entire Torah, holds within it endless layers of meanings from the simple to the sublimely profound. Basically, it is a declaration of one's belief in the following fundamental principles of Jewish faith:

- Hashem exists.
• He is one, i.e. there is no other God.
• He is eternal.
• He is all-powerful.
• He created and is the Master of all that exists.
• He watches over the Jewish people with special Divine providence.
• He will ultimately be acknowledged by all mankind.
• Also included is one's acceptance of Ole Malchus Shamayim to the degree that he would sacrifice his life in order to sanctify Hashem's name. This indicates complete subordination to Hashem's will and subservience to the Torah.

2. How should these concepts be incorporated into the individual words of *Shema Yisroel*?

One should concentrate on the words in the following way:

- Shema Yisroel - (as if addressing all the Jewish people) Listen Yisroel, I testify and believe in the following:
• Hashem - God always was, is, and will be; and He is the Master of all creation.
• Eloheinu - He is all-powerful and watches over the Jewish people with Divine providence.
• Hashem - God always was, is, and will be; and He is the Master of all creation.
• Echad - He is one and will ultimately be acknowledged by all mankind. I completely accept His sovereignty and will sacrifice my life to sanctify His name if so required.

3. Is it essential to think of all these concepts?

Ideally, one should think of all the above. Although initially a person may feel overburdened by the number of thoughts included, he will gradually become accustomed to the correct intentions if he persists for a few days. Nevertheless, if he is overwhelmed by this, it is sufficient for him to have the following minimum thoughts: Listen Yisroel, Hashem is our God and we accept His rulership, Hashem is the one and only God.

4. Should one think of the meaning of each word before, after, or while reciting it?

All three ways are acceptable.

השם א' הוא השם של מידת חסדו ית' אשר 'עולם חסד יבנה'. מלך נהיה הקב"ה עלינו על ידי קבלת התורה. נאמן הוא להביא את הגאולה ולהחיות מתים. הרי בענייני 'אמן' מהדהד צליל של כל שלשת התגלויות! והעונה אמן * בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן - הוא מעביר מעצמו את כל ההסתר פנים וחי בעולם שבוראו גלוי, השגחתו ומלכותו גלויה והיחוד השלם עומד להתגלות בכל רגע. לפני העונה אמן על דרך זו נפתחים שערי גן עדן, והוא מציץ לתוכו. כי גן עדן הוא העולם הגלוי בלי הסתר פנים. אישי תלמיד חכם, האם הרגשת פעם כשאמרת 'אמן' את התוכן האדיר במלה קטנה זו? הן זה צריך התלמוד מרובה עד שנגיע לענייני אמן כזה ולא בכל השעים האמנים שעונים בכל יום וכול לכוון כך. נגסה להתלמד בזה באמן יהא שמייה רבא בבקר לפני ברכו ובמנחה ומעריב לפני השמונה עשרה.

אחד מפרושי ברכת מגן אבות
"ברוך" - מקור הברכות
"אתה" - נוכח, לש' קירבה
"ה'" - אדון הכל, היה הוזה ויהיה
"אלוקינו" - תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם
"ואלוהי אבותינו" - אלוקותו עלינו מימי אבותינו
"אלוהי אברהם" - שגילה את מידת חסדו יתברך
"אלוהי יצחק" - שגילה את מידת גבורתו יתברך
"ואלוהי יעקב" - שגילה את מידת האמת של ה'
"הקל" - חזק ברחמים
"הגדול" - מדת טובו עלינו
"הגבור" - קובש כעסו
"והנורא" - נוראות השגחתו בעולם
"קל עליו" - מעל לכל תפיסה
"גומל חסדים טובים" - עושה חסד כאילו בתור תשלום, כדי שלא נתכוש
"וקונה הכל" - בורא הכל, וע"י הבריאה קמאן להיות שלו
"וזכר חסדי אבות" - זכר את חסידותם של האבות
"ומביא גואל לבני בניהם" - בזכות האבות
"למען שמו" - אם תמה זכות אבות גואלם למען פרסום שמו
"כאהבה" - וכל זה מחמת רוב אהבתו לישראל
"מלך" - מנהיג הכל
"עוזר" - למי שמשותף
"ומושיע" - בלי השתדלות
"ומגן" - שהצרה לא תבוא
"ברוך" - מקור הברכות
"אתה" - נוכח, לש' קירבה
"ה'" - אדון הכל, היה הוזה ויהיה
"מגן אברהם" - עזרה למעלה מן הטבע

Moreover, God causes the processes of history to unfold, the goal being the perfection of humanity and society. This entire process is governed by love. We make ourselves aware of God's love at this point in the Amidah, and are totally saturated by it.

* The first paragraph in the Amidah concludes with four words that are designated to bring God closer to the worshiper. These four words are "King, Helper, Rescuer, and Shield." Whereas in the first part of this paragraph we relate to God in a general manner, here we develop our personal relationship with Him.

These four words are the key to the entire Amidah. If one says them correctly, one is left in a perfect spiritual space for the rest of the service. Even if one has said the first parts of this paragraph without proper concentration, if these four words are said properly, they will bring the worshiper to such a closeness to God that the rest of the Amidah will be perfect. If one cannot say the entire first paragraph at the rate of seven seconds per word, as mentioned earlier, one should at least do so for these four words.

Let us look at these four words in detail.

The first word is "King" (Melekh). We begin by looking at God as our king and at our relationship to Him as that of a subject to a king. A king is far away, in his capital city, in his palace. If you want something from the king, you must send him a formal request, and it goes through his staff, his ministers, his secretary. Then, if you are lucky, after a few months you may get a reply. Therefore, when we address God as King, we see Him as majestic but distant. Help is available from him, but not closely available.

In the next word, we address God as "Helper" (Ozer). Now we see him as much closer than a king. A "helper" is someone whom we can readily approach. He is a friend whom we know we can always call on and who always will make himself available. There-

fore, when we call God "Helper," we realize that we can call on Him at any time and He will be there for us. This is a relationship much closer than that to a king. In saying this word, we are beginning the process through which we draw closer to God.

Third, we address God as "Rescuer" (Moshia). Again, a rescuer

is much closer than a helper. A rescuer is someone who is available to save you when you are drowning in a river; he is right there to jump in and pull you out. A helper may have the best intentions in the world, but if he is not close to you at all times, he cannot save you when you are in danger. Therefore, when we speak to God as our "Rescuer," we see Him as being available whenever we need Him, ready to rescue us in an instant. We recognize that God is always close enough to help us, even when we are in imminent danger. Thus, the relationship of Rescuer is much closer than that of Helper. This word brings us yet a step closer to God.

Finally, we speak to God as our "Shield" (Magen). A shield is even closer than a rescuer. A shield can help even when an arrow is flying at me and there is nothing else that can stop it. When the arrow is flying, there is no time for even the rescuer to intercept it. The shield must be there in place—right in front of me. Thus, when I address God as my "Shield," I can feel Him right in front of me. God is all around me, surrounding me like a suit of divine armor. I am totally aware of God's protective power, surrounding me on all sides. I feel that I am being protected by God, so that nothing in the world can harm me.

Thus, in the four words "King, Helper, Rescuer, and Shield," we become more and more aware of God's closeness. First we see Him as a benevolent but distant king, then as a willing helper, then as a nearby rescuer, and finally, as an immanent shield. In these four words, we make the transition from viewing God as a remote transcendental force to seeing Him as a protector who is closer than the air around us.

The one person who reached the level where he could constantly see God as his shield was Abraham. God had told him, "Do not fear, Abram, I am a shield to you" (Gen. 15:1). From that time on, Abraham had a constant perception of God as his shield. He was always aware of God being very close to him, surrounding him and protecting him on a most immanent and direct level.

It is for this reason that the first paragraph ends with the blessing "Blessed are You, Adonoy, Shield of Abraham." If

240 / IT'S NEVER TOO LITTLE, IT'S NEVER TOO LATE, IT'S NEVER ENOUGH
R. Frank

Rabbi Shimshon Pincus's *She'arim BeTefillah* is a wonderful work, full of inspiring and uplifting thoughts about *tefillah*.

If you are seeking something in English, there are plenty of titles available at your local bookseller, most notably *Praying With Fire*, Vols. 1 and 2, and *Touched by a Prayer*.

Learn about *tefillah*, and you will become a better *davener*.

Aside from studying *tefillah*, however, I would like to make another suggestion — one that takes less than 10 seconds to implement. Before beginning to *daven*, let us focus our thoughts — for no more than a few seconds — on the awareness that we are about to speak to the *Ribono Shel Olam*.

You may think that this is stating the obvious, but in truth, how many of us begin to *daven* and then wander off into a daydream, oblivious of the fact that we are standing directly before Hashem?

I have not such good news for all of us: The Rambam rules — according to Rav Chaim Brisker's understanding — that one who does not pray with the minimal realization that he is talking to Hashem has not fulfilled the mitzvah of *tefillah* at all. Which means that a person can go through an entire lifetime, and never once fulfill the mitzvah of *tefillah*.

When you begin *Shemoneh Esrei* with the introductory verse, "*Hashem sefasai tiftach* — Hashem, open my lips, *ufi yagid tehillasecha* — and may my mouth speak Your praises," be attentive to what you are saying.

Anyone who has been in a court of law or has even read a depiction of a court case knows that when a lawyer would like to discuss something with the judge, he must say, "Your honor, may I approach the bench?" *Lehavdil*, this is what we are saying to Hashem with that introductory verse. "I am speaking to the Omnipotent, the most powerful Being in the universe. Hashem, I am speaking directly to You!"

18 100 WITH HEARTS FULL OF FAITH R. Selman

The *Shulchan Aruch* states (*Orach Chaim* 124:7) that when a person talks in the synagogue during *chazaras hashatz* while the *chazzan* is repeating the *Shemoneh Esrei*, it is such a grave transgression that "*gadol avono mi'neso*, his sin is too great to bear." In other words, his sin is too great to be forgiven, a burden too heavy for God to carry, so to speak.

Nowhere else in the *Shulchan Aruch* does this harsh expression appear, even with regard to the gravest sins. The only place where we find this expression is in the Torah (*Genesis* 4:13), where it appears as a question rather than a statement. Cain has just killed Abel, and God has confronted him with his crime. And Cain says to God, "Is my sin too great to bear?" And God did indeed forgive him. Killing his brother was apparently not a "sin too great to bear." Yet talking in the synagogue during *chazaras hashatz* is too great to bear? How can such a thing be?

Some three hundred and fifty years ago, the Jewish population of Eastern Europe was devastated by Cossack pogroms for two years. These years came to be known as *Tach* (5408/1648) and *Tat* (5409/1649). We do not know for certain how many Jews died in these horrible massacres. Some estimates run as high as the hundreds of thousands. Afterwards, Rav Yom Tov

Lippmann Heller, known as the Tosefos Yom Tov, had a dream in which he was told that the reason this calamity befell the Jewish people is that people used to talk in the synagogue during *chazaras hashatz*. He made a great public tumult about it in an attempt to get people to stop doing it. In fact, some *siddurim* have a special *Mi Shebeirach* prayer for those that do not talk in the synagogue during *chazaras hashatz*. It dates from the time of the Tosefos Yom Tov.

How can we understand such a thing? How can it be that so many thousands of people perished because of the sin of talking in the synagogue during *chazaras hashatz*?

Without question, the problem here is not the seriousness of the sin. Talking in the synagogue during *chazaras hashatz* is cer-

tainly a serious sin, but there are sins that are considerably more serious. The problem is something else entirely.

What do you think happened when the Cossack massacres began? What do you think the people of a town or village did when they saw Cossacks thundering towards them on their big horses? They ran to the synagogues and prayed desperately to God. They prayed "complete prayers" with faith and confidence in the power of their prayers to save them. And they prayed without arrogance and complacency like "beggars standing at the door." But it was to no avail. Their prayers were not "immediately accepted." Why? Because God said, "When you came to the synagogue during the good times, you sat there talking with your friends and neighbors during *chazaras hashatz*, as if this were not

a holy place. You made a mockery of the prayers directed to Me. Now you come to pray? Now you come to say *Avinu Malkeinu*, Our Father, Our King? If I am a Father, where is My honor? If I am a King, where is My reverence? (*Shemos Rabbah* 46:4) Did you consider me your Father and your King when you sat and chatted in My Presence during the good times? It is too late. Your prayers are not accepted."

20

That is why talking in the synagogue during *chazaras hashatz* is a "sin too great to bear." It is the height of negligence. Talking in the synagogue neutralizes the most potent defensive weapon in the Jewish armory, which is prayer. And then when calamities loom, Heaven forbid, when we suddenly realize we are in a crisis situation and we turn to God with faith and sincerity, it is too late. The power of prayer has been forfeited, and we are left defenseless.

If we look closely at the language of the Rambam, we find that he always groups *teshuvah* and *tefillah*, repentance and prayer. These two go together. Why? Because when we get ready to pray, if we want our prayers to be effective, we must first clear our record.

We have to express our regret for talking in the synagogue, if we ever did it. We must express our regret for offering up

21

R. Frank

prayer? You are the one who made a mockery of prayer! Unfortunately, now that you need it, prayer will not work for you."

Imagine that someone made an appointment to come speak with you. As you are sitting and conversing, the fellow keeps fidgeting and looking at his watch all the time. How would you feel? Imagine you call someone on the telephone, and the other

party can't wait to get off the phone. How would you feel? Imagine a guest in your house who slouches down on your couch and kicks off his shoes. How would you feel? Would you be upset? So doesn't it stand to reason that when we come to shul, when we are guests in G-d's building, we should act accordingly, with the proper respect and decorum?

There is fellow I know, a regular guy, who prays with outstanding fervor. It is really something to see. So I once asked him to tell me his secret.

"I won't tell you what goes through my mind when I pray," he said. "But I will tell you something that may be useful. Some years ago, I heard a tape from Rav Noach Weinberg on which he suggested that when we are in shul we should try not to say a word to another human being. Not hello, not good-bye, not good morning, not how are you. Nothing. Not one word. So I tried it, and I noticed that my prayers were entirely different, and since then, years ago, I have never spoken in shul. Believe me, it's been embarrassing sometimes. Relatives come from out of town, people I haven't seen for a long time, and they come up to me in shul and say hello, and all I can do is grunt and nod. But it's worth it. For me a shul has become a truly holy place. It's not a place to socialize and relax and talk to friends. It's G-d's place."

Yes, it is important to develop a relationship with G-d, and prayer in the proper form and in the proper setting is crucial to that relationship. It is also important to remember that the topics of discussion in the conduct of that relationship cannot be only about the things we need, like health, success, money. There has to be more to it than that. Take an example from our own lives. We value our

23

Hilchos Brochos - R. Bodner

Many three year old children recite brochos. What a lost opportunity it would be if a person expressed his gratitude to Hashem thousands of times in his lifetime, with the sensitivity and depth of a three year old.

Growth starts by simply considering the meaning of the words of a brocha.

The words boruch atoh are often misunderstood to mean "bless you" or "praise you" (Hashem). To presume that Hashem could benefit from our praises is completely illogical. Would we take notice of a

compliment being offered to us by a microbe? The Rishonim explain that the word boruch used in a brocha means 'source' and 'wellspring' of (e.g., You, Hashem are the source of bread, You, Hashem are the source of fruit, etc.)

Hashem's Name is written Yud Kay Vav Kay which signifies "He Was, He Is, and He Will Always Be." It is recited "Ad-noy," which signifies "Master of all."

Many Poskim rule that upon saying Hashem's Name, one must be mindful of both meanings of His Name, i.e., "He was, He is, and He will always be" and "Master of all"

The word "Elokeinu," our G-d, means that He is almighty, all-capable, and all-powerful. According to many Poskim one is required to be mindful of this meaning each and every time he recites the word Elokeinu in a brocha.

When we say melech haolom we address the fact that not only did Hashem create the particular item that we are about to eat, but he actively managed its allocation and distribution. Figuratively speaking, the Creator stamps every apple with the address of the person for whom it is intended.

In the closing phrase of a brocha, the form of the verb indicates that the action took place in the past and is currently taking place. For example, the word borei does not mean 'He created', but rather 'He created and continues to create'. What we are saying is that Hashem not only created the universe and all it contains, but also continues to actively cause it to exist. If, for a fraction of a second, He were to stop willing everything into being, then people, matter and the entire universe would simply disappear into nothingness.

Thus, a remarkable opportunity exists to express one's gratitude in a profound and meaningful way, simply by understanding the meaning of the words being recited. The Talmud refers to yet another dimension of making brochos. Making a brocha sets into effect a mechanism which causes shefa (abundance, plenty) to be released to mankind. When a righteous person makes a borei pri hoetz, for example, the fruit crops become plentiful.

Reb Chanina bar Papa said "Anyone who derives pleasure from this world without making a brocha is (in a sense) stealing from Hashem,

Many people aspire to become yirei shomayim. Chazal analyzed the passage "And now Yisroel what does Hashem ask of you but to fear Hashem, your G-d" and derived from it that one is obligated to make at least one hundred brochos a day. Thus, the frequent act of making a brocha, when done correctly, is a foolproof means for instilling in oneself yiras shomayim.

על קדושת

קד / שנת ת"ש

25

כי איתא מזה"ק איש אלוקי המגיד הגדול וצוקל"ה על הפסוק (ותהלים קי, ד) "נשבע ד' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק", שכהן הוא בחינת חסד, אתה, זאת שיכול איש הישראלי לאמור לד' ברוך אתה, זהו חסד מוד', עכ"ל הק'.

כי אתה נוכח, הוא נסתר, וכשתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לומר בברכות ותפילות לד' בלשון "אתה" בשם ומלכות, בטח פועלים בריבורים אלו לעשות התגלות אלוקית עד שיהיה ד' לנוכח לנו ממש, ונוכל באמת לאמור אתה, ולא תהא ברנח לבטלה חס וחלילה.

26

שער השביעי | דיבור בשבת קודש ? חשבון ?

אין לדבר דברי חול בשבת

אמרו חז"ל (שבת ק"ג, ב): 'ודבר דבר (ישעיהו נה, יג) - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול'. היינו, אין לדבר בשבת מדברים האסורים לעשותם בשבת, וכבר פסק כן להלכה המחבר בשולחן ערוך (אורח חיים שז, א) וז"ל: 'ודבר דבר (ישעיהו נה, יג) - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, עכ"ל.

ודאיתי שיש שנכשלים בהלכה זו מוחמת חסרון ידיעה, ולדוגמא דבר זה מצוי ביותר, יש אנשים שמדברים בשבת דברי חול, אך בסוף דיבורם הם מוסיפים ואומרים: 'נישט אום שבת גערעדט'. ואין זה נכון, כי שביעת השבת היא גם בדיבור.

ופעם אירע ששהיית בשבת קודש באתרא קדישא מירון, בעיצומו של יום השבת נשט אל אדם אתה, וסאל אתה, כיצד אני חושב לנסוע מסאן תבנית, אמרת לו, עצם שאלה זו יש בה חילול שבת, שכן כלל בידנו, כל דבר האסור לעשותו בשבת אסור גם לדבר מוננו, והריהו בכלל 'ודבר דבר'.

לא לשוחח בשבת קודש דברים בטלים

אומלנד מזה שאסור בשבת לדבר מדברים שאסור לעשותם, גם אין להרבות בדברים בטלים, ונפסק כן להלכה במחבר (הג"ל) וז"ל: 'ואפילו בשוחות דברים בטלים אסור להרבות, עכ"ל.

Among the *pesukim* we recite as part of the Shabbos morning *Kiddush*, the prophet Yeshayah proclaims (58:13):

If you restrain your foot because of Shabbos from performing your needs on My holy day, and you proclaim Shabbos "a delight," and the holy [day] of G-d "honored," and you honor it by not going about your ways, seeking your own needs or speaking ordinary speech...

The final phrase of this verse, *v'daber davar*, instructs us that the way we speak on Shabbos must be different from the way we speak during the week. Namely, we must avoid speaking about our ordinary weekday affairs, such as about our jobs, businesses, finances, and so on.

The prophet then conveys Hashem's promise of reward for complying with these laws:

Then you will delight in G-d, and I will raise you to the heights of the earth, and I will feed you the portion of your forefather Yaakov, for the mouth of G-d has spoken.

28 In explaining the final phrase of this *pasuk* — *ki pi Hashem diber* — Rabbi Tzadok HaKohen of Lublin, in *Pri Tzaddik* (*Parashas Masei*), cites a perplexing comment of the *Zohar*

stating that the human mouth was created on Shabbos. This assertion seems very difficult to understand in light of the fact that Adam spoke before the first Shabbos. He assigned names to the animals, for example, and also spoke in other matters already the day he was created, even before Shabbos, and he thus clearly had a mouth at that point. Rav Tzadok therefore explains the *Zohar* to mean that *b'Shabbos nivrah peh hanefesh* — the human being's capacity to speak words that are likened to the words of Hashem was created on Shabbos. Man was capable of speaking before Shabbos, but Shabbos was when we were endowed with the ability to express words that are holy, to speak *divrei Torah* that are G-dly. Until the first Shabbos, it was impossible for a human being to produce words that become *divrei Elokim chaim*, the words of a living G-d. The concept of *Torah Shebe'al Peh*, that our spoken words attain the sacred status of words of Torah, was created on Shabbos.

This explains the association between Shabbos and David HaMelech. Our Rabbis teach that the seven days of the week correspond to the seven *tzaddikim* (the renowned *ushpizin* whom we invite into the *succah*): Avraham, Yitzchak, Yaakov, Yosef, Moshe, Aharon, and David. Shabbos, then, corresponds to David, author of *Tehillim*, who would evoke the presence of the *Shechinah* by singing psalms, the words of which would be endowed with holiness. David is closely associated with Shabbos because he embodied this unique power of *pi Hashem diber*, producing words that become sacred.

29 Rav Tzadok adds that as this power was given to us on Shabbos, we are given a special ability to produce the "word of G-d" every Shabbos. He writes:

On Shabbos, every Jew is able to have the merit of speaking words that will become "the mouth of Hashem," the words of the living G-d.

On Shabbos, more so than on any other day of the week, our speech has immense power to create *kedushah*.

ובזהר הקדוש (חלק ב, ה, ב) נתבאר חומר האיסור לשוח דברים בטלים בשבת קודש.

ומצינו במדרש (תנחומא בראשית, ב): 'ודבר דבר (ישעיהו נה, יג) - כי האי דאמיה דר' שמעון בר יוחאי הוא משתעיא מילי סגי בשבת, אמר לה, יומא שבתא היא והיא שתקה, ע"כ. והביאו התוספות (שבת ק"ג, ב) את דברי המדרש, וכתבו עוד וז"ל: 'משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול, ובירושלמי אמרינן (פרק טו, הלכה ג), בטורח התירו בשאלת שלום בשבת, עכ"ל.

ובסיפור ר' שבתי כתב (סדר סעודת יום השבת) וז"ל: אסור לדבר בשבת דברי חול ואפילו בלשון הקודש, רק מה שהוא הכרח, ואפילו זה בלשון הקודש, עכ"ל.

ויסוד הדבר, כדרך שהקב"ה שבת ממלאכתו ביום השביעי לבריאת העולם, כמו כן אנו מצווים לשבות מכל מלאכה ביום השביעי, וכידוע, האדם הוא חלק אלוקי ממנו ונשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד, והנה הקב"ה ברא את העולם במאמר פיו, כמו שנאמר (תהלים לג, ו): 'בדבר ה' שמים נעשו'. נמצא, ששבתנו ביום השביעי היתה מדיבור, כמו כן אנו יש לנו לשבות גם בדיבור, ומצינו בירושלמי (פרק טו, הלכה ג): 'אמר רבי אבהו, שבת לה' - שבות כה', מה הקדוש ברוך הוא שבת מומאמר אף את שבות מומאמר, ע"כ [וכדברים אלו כתב בשל"ה הקדוש - מסכת שבת אות סג].

ואפשר שענין הדיבור בשבת קודש נרמז במאמר הכתוב (במדבר לב, ו): 'ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה'. בת"ת 'תשבו' יש אותיות שבת, וכן תיבת 'פה' אפשר לקוראה 'פה', להורות, כי בשבת קודש יש לשמור את הפה מדברים בטלים.

לדבר דברים שבקדושה

והנה כל זה הוא בבחינת 'סוד מרע', להימנע מדבורים בטלים, אך אין די בכך, ובנוסף צריך שיהיה בבחינת 'עשה טוב', היינו, שיעסוק בפיו בדברי תורה

The Ramban, in a letter he sent to his son after coming to *Eretz Yisrael*, wrote that the more sacred something is, the more it can be destroyed. He was referring to the desolation he saw in *Eretz Yisrael*, which he attributed to the special *kedushah* of the land that made it especially prone to destruction. Applying this rule to Shabbos, we know from firsthand experience how specifically on Shabbos, when our speech is endowed with special potential for sanctity, people often use their faculty of speech for idle chatter, frivolity, or worse. People meet their friends in the synagogue, and family and friends come together at the Shabbos table after not spending time with each other during the week, and instead of using the opportunity for *kedushah*, the very opposite occurs.

Rabbi Yechezkel Levenstein explains this phenomena, why it is that Shabbos may have more time wasted, more idle chatter than the rest of the week. He states that the *yetzer hara*, the evil inclination, knows that Shabbos is as powerful as all the *mitzvos* and therefore expends extra effort to disrupt it (*Ohr Yechezkel, Yamim Noraim*, p. 330)

Let us recognize the special power of our speech on Shabbos and seize the opportunity to speak words of Torah, thereby producing *divrei Elokim chaim*.

Talmud Yerushalmi and *Midrash Rabbah* stating that the Sages "barely" permitted greeting one's fellow on Shabbos. Although they did not forbid friendly greetings on Shabbos, in principle, even this should be forbidden on Shabbos, when we are required to keep our speech to a minimum. The Midrash relates that Rabbi Shimon bar Yochai's mother would overindulge in speech, and Rabbi Shimon told her, "Today is Shabbos," reminding her that one should curtail his/her speech on Shabbos.

Why must we limit our involvement in speech on Shabbos? Why is this included in the requirements of Shabbos observance?

The *Shelah HaKadosh* explains that G-d created the world not by performing any action, but rather through speech, as the pasuk says (*Tehillim* 33:6), *bidvar Hashem shamayim na'asu* — "The heavens were made by the word of Hashem." As we know from the story of creation, G-d pronounced *yehi ohr* — "Let there be light" (*Bereishis* 1:3), and light came into existence. This is true of the rest of creation, as well. And thus as we commemorate the cessation of the process of creation on Shabbos, we must limit our speech and keep it to a minimum.

Rabbi Eliyahu Dessler offers a different explanation. He writes that Shabbos is a day when one is to be focused on his *penimiyus*, inner being, when he is to remain within himself. After six days of involving oneself in the world, on Shabbos one returns to himself, what in contemporary jargon one might call being "introspective." When a person speaks, he leaves himself, so to speak, to connect with other people. On Shabbos he must limit this kind of "departure" from his inner being by minimizing his speech.

Practically speaking, this does not mean that we should avoid all speech on Shabbos. There were *tzaddikim* who observed a *taanis dibur* on Shabbos, avoiding all speech aside from Torah study and prayer. For us, who are far from this level, the message of *vdaber davar* is that the quality of our speech must be refined on Shabbos, and brought to a higher level.

In our *tefillos* on Yom Tov we say, *v'romamtanu mikol halashon* — "You have elevated us above all nations." The word

used for "nation" here is *lashon* — "tongue," because our distinction from other nations lies specifically in the quality of our speech. The Rambam comments that our language is called *lashon hakodesh* — literally, "the sacred tongue" — because there are no "curse words" in the language. Even the words for certain bodily functions are euphemistic. For example, in Biblical Hebrew excrement is called *tzo'ah*, which means "something that exited" (related to the word *yetziah*). One who pays careful attention to the vocabulary of Biblical Hebrew will notice that there are no "unrefined" words in the language, and this is one of the defining characteristics of our holy nation. When G-d created man, the Torah writes, He blew into Adam *nishmas chaim* (literally, "a living soul"), which Targum Onkelos translates as *ruach memalela* — "a speaking spirit." The power of speech is G-dly; it is the Divine element within our beings. And thus by lowering the level of our speech we defile the most sacred part of our being, whereas by speaking in a refined, dignified manner, we retain our special *Kedushah*.

On Shabbos, then, the holiest day of the week, it behooves us to speak meaningfully and in a refined manner. It is important that we take small, practical steps, and so let us begin with the Shabbos table. At least there, as we sit with our families, let us make a special effort to raise the standard of our speech. Just as Hashem created the world with words, so do we create our world with speech, and the more refined our speech is, the more significant and meaningful will our "world" be.

366

טעם האיסור, שאין הדיבור טירחא עבודו אלא עונג הוא לו. וזוה אתי שפיר המשך דבריו - אבל מי שאינו מתענג אסור לאמרם, כדי שיתענג בהם חבירו. שאין מצוות עונג דוחה איסור 'ודבר דבר' ועייש במ"ב שהסתפק באופן שהוא מתענג ממה שחבירו מתענגים. ולפי מה שביארנו נראה שאסור, שעדיין עצם הדיבור אינו עונג עברו אלא טירחא.

ה. וכברתו מעשות דרכיך ממצוא הפצך ודבר דבר

איסור דיבור בעל אופי של חול

בגמרא - מעשות דרכיך - שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול וכו'. ודבר דבר - שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול (שבת ק"ג).

שני הלכות אלו של 'הלוכך בשבת' ו'דיבורך בשבת', שונים מדין 'עשות חפצך' שאסרו פעולות התעסקות בחפצים. ובדין זה אנו מוצאים חידוש יותר מאשר כל איסורי דרבנן בשבת, כי כל האיסורים שאסרו חכמים, הם מעשים ופעולות, שיש בהם מעין מלאכה.

אבל ההילוך והדיבור אינם פעולות ומעשים אלא חלק מדרך החיים. וגאמר כאן דין מחודש, שגם בצורת החיים יהיה בשבת סדר מיוחד, שלא ינהג האדם עצמו צורת חיים של חול. ומשום כך דייקו חכמים בלשונם בשני איסורים אלו 'שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול' ולא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול'. כלומר, שלא עצם המעשה הוא האסור, (שהרי אין זה מעשה), אלא עניינו הוא שלא יהיה לדיבור ולהילוך אופי של ימות החול, ויהיו הדיבור וההילוך בשבת

עם אופי של שבת^מ. והיינו שבעומק, השביתה בשבת אינה רק הימנעות ממלאכות, אלא שינוי בצורת ואופי החיים. צורת החיים עצמה יש לה בחול אופי של מלאכה, ובשבת מוטל עלינו לעשותה עם אופי של שביתה ומנוחה.

והנה איסור 'ודבר דבר', פירש רש"י - כדיבורך של חול - כגון מקה וממכר וחשבונות. אבל בתוס' פירשו - ואין נראה לר"ת, דהא, כבר נפקא ממצוא חפצך, אלא אומר ר"ת, כדאמר בויקרא רבה (לד, טז) רבי שמעון בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהוה מישתעיא סגיא, אמר לה אימא, שבתא הוא, שתקה. משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול, ובירושלמי (פס"ו ה"ג) אמרו, בטורה התירו בשאילת שלום בשבת (תוד"ה שלא).

וכן דעת הרמב"ם כהתוס' - ואסור 'להרבות' בשיחה בטלה בשבת, שנאמר ודבר דבר, שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול (פכ"ד ה"ד).

וכדאיתא בשו"ע - ודבר דבר, שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר^מ. ואפילו בשיחה דברים בטלים אסור להרבות (סימן שז סעיף א).

והנה לשיטת רש"י איסור 'ודבר דבר' הוא פרט נוסף באיסור 'חפצך', שלא יעסוק בענייניו וחפציו אפילו בדיבור לבד. אבל לשיטת התוס' והרמב"ם גם איסור זה כבר נכלל ב'מצוא חפצך'. ולשיטתם נוסף כאן ב'ודבר דבר' איסור מיוחד להרבות בדיבור, שעצם ריבוי הדברים יש בו אופי של חול, שריבוי דברים הוא דרך טירחא והתאמצות. וגדר האיסור הוא משום מנוחה, ונובע מפרשת שבת שבכי-תשא.

366a

מח. ועיין במה שכתבנו בשער שלישי מאמר ג (אות ג"ד) שכל ענייניו של האדם, יש להם בהם בשבת צורה ואופי שונה מבחול. הן בענייני עבודת ה' בתפילה ותורה, והן באכילה ושינה, שבשבת הם ממצוות עונג, עיי"ש בארוכה.

מט. ואע"פ שאין דיבור זה מועיל לו כלום לעשיה שיעשה למחר. כי כאשר דיבורו בשבת מועיל לעשיית המלאכה לאחר השבת, עובר בזה גם משום 'מצוא חפצך'. ומה שנתבאר לעיל שהאומר לחבירו לעשות לו מלאכה למחר עובר משום מצוא חפצך, פשוט שעובר בזה גם משום 'ודבר דבר', כיון שדיבר ענייניו והוציאם בפיו. כמבואר כ"ז בשו"ע סימן שז, ועיין בשו"ע הרב סימן שז סעיף א'. נ. ומהאי טעמא איתא ברמ"א - ובני אדם שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם, מותר לטפסם בשבת כמו בחול. והטעם אינו משום שעונג שבת דוחה האיסור, אלא שאם הוא עונג בטל

41 דרך תשובה לנשים ולנערות קבלה לעתיד עפ"י דברי הגר"י סלנטר

41

מקורות הדברים ראה בתקציר בסוף, ובהרחבה בקונטרס מעשה התשובה. ניתן לקבל במייל הנ"ל.

הקדמה

כבר מגיל צעיר מאד ידועים לנו שלושת עיקרי התשובה המעכבים את כפרת התשובה: חרטה, עזיבת החטא המסתיימת בקבלה לעתיד, וחוידי. החלקים הקלים יותר הם החרטה וחוידי. שהרי כל אחת שיש לה קצת יראת שמיים מרגישה צער וחרטה על עבירות שנכשלה בהן במויד, גם החוידי הוא חלק מעשי שקל לקיימו. אבל עיקר הקושי מצוי דווקא בקבלה לעתיד, שלא ישוב לחטא זה. וכפי שחשבטא על כך רבי ישראל סלנטר באגרותיו: "הן יסוד ימי התשובה קבלת עזיבת החטא, והיא הקשה מכל העבודות שבים הכפורים..." עלינו לדעת שהקבלה לעתיד מעכבת את הכפרה על העבירות שנעשו, וגם שאין תחליף לחלק זה שבמצות התשובה.

לדוגמא:

- "לשנח הבאח קיבלתי על עצמי לומר בכל יום שני פרקי תהילים לאחר התפילה"
- "החלטתי להתחזק בחסד. הכנתי לי טבלת מעקב לסמן בכל יום מעשה חסד שעשיתי"
- "קבעתי ברצינות עם חברה והתחלנו ללמוד בספר מוסר באופן קבוע"

מאוד:

מבחינה לשונית, התערבבו אצלנו שני מושגים, הקשורים אמנם לאותו תחום, אך שונים זה מזה: המושג "קבלה" כשהכוונה לאימוץ הנהגה טובה, לעומת המושג "קבלה לעתיד" שמשמעותו חזרה בתשובה ע"י עזיבת החטא הזה לעולם. חזרה בתשובה שהובאו למעלה הן דוגמאות לאימוץ הנהגות יפות וחוביבות, אך לא "קבלה לעתיד" במובנה הפשוט - לחלול מכאן ולהבא ממעשה האיסור. קבלות טובות אלו אמנם מוסיפות זכויות ומקרבות את הלב לתשובה, אבל חשוב לדעת כי חוספת מעשים טובים והנהגות טובות עדיין אינה נחשבת קבלה לעתיד לגבי התשובה בעצמה. במצוות התשובה חייבים לקבל את עזיבת מעשה החטא עצמו.

הקושי

חיוב הקבלה לעתיד הוא להגיע להחלטה חזקה בלב שלא לשוב לחטא הזה לעולם. כלומר: בשעה שאני מתחרטת ומתוודת על החטא, יש בי נכונות למאמץ להתגבר על הפיתוי לעולם, בשעה שידוע לי שזהו אותו פיתוי חזק שלא אזרתי כוח בעבר להתגבר עליו.

- תפסתי את עצמי מדברת דברי לשון הרע פעמים רבות, והייתי רוצה מאוד להחליט שדיבורים כאלו יהיו אצלי מהיום מחוץ לתחום, אבל אני בטוחה שלא תמיד אוכל לעמוד בניסיון ולא לדבר.

זיאוש

המציאות היא, שרבות חושבות: אין מה לעשות, זה לא בשבילי. לחלילי על שינוי דרסטי, לחולל מהפך כזה - זה לא ביכולת שלי.

בכל פעם שאני אומרת את החוידי, אני מבינה כמה רחוקה ממני הקבלה לעתיד. כמובן, באותו זמן הלב מלא צער וחרטה על דיבורים לא ראויים, חילול ה' שגרמתי, כסיסת צפורניים או תלישת שערות בשבת... אבל נראה לי שאין סיכוי שאצליח לקבל על עצמי באופן ודאי ומוחלט שהדברים האלו יהיו מחוץ לתחום מהיום ואילך.

מחשבה כזו מביאה אותנו לייאוש מהחלק של קבלה לעתיד, ולכן אנחנו מסתפקות בחלקים האחרים: חרטה וחוידי, ואילו על חלק הקבלה או מרימות ידיים ומוותרות מראש. בכך אמנם אנחנו מרויחות סיבה שיתחשבו בנו בשמיים לתת לנו עוד שנה של חיים שנוכל לחזור בה בתשובה לאור ישראל איגרת לך, אבל אנחנו עלולות להפסיד את זכות הכפרה, שהיא תקוותו של כל יהודי ביום הכיפורים!

עצת הגר"י סלנטר

הגר"י סלנטר זצוק"ל ראה את הקושי שבמצות הקבלה לעתיד, עד כדי שאנשים מתיאשים מקיומה, ו"הניח את האבצע" על הנקודה: אם אדם במצב שאין בכוחו להישמר לגמרי מאיסור מסוים, העצה היא שלא יתייאש מכל

על ידי קבלה זו, אפשר ליכות לבחינת "בעל תשובה" גמור על החלק הקל בעבירה. זה עיקר הרעיון בחידוש זה: לכל עבירה יש דרגות קלות יותר, וכשאנחנו מקבלות על עצמנו שלא לעבור על חלקים קלים יותר של האיסור - יש לקבלה זו ערך מדהים, היא מצילה אותנו מרוב העונש שיש על איסור זה, ומקרבת אותנו לתשובה מושלמת, כשהמטרה היא להגיע בהמשך להתרחקות מחטא זה באופן מושלם.

הרי לפנינו כמה סוגים באיסור 'דבר דבר' א. דעת רש"י, שהוא אופן נוסף ב'הפצין' שאסור לעסוק בחפציו גם על ידי דיבור. ב. הא דאיתא בשו"ע שאסור לדבר דיבור חול כגון אעשה מלאכה זו למחר. ג. דעת התוס' והרמב"ם, שדברים יתירים כשלעצמם יש בהם טירחא ומעין מלאכה. ד. עשיית מלאכה שנגרם על ידי דיבור, כגון אמירה לנכרי.

בן מלך • שבת קודש • שער שביעי

38 תקפד

לשתף את בני הבית ביצירת שבת רוממה

ובדרך כלל את עיקר מצוות השבת מקיימים בבית עם כל בני הבית, וצריך אפוא לשתף את בני הבית בעשיית שבת נעלית. להכין דברי תורה ודיבורים מתאימים, ובימינו ישנם ספרים רבים למטרה זו. ויש לשים לב לכך ולהתכוון מראש, ולחפש דרכים איך להאחיב את השבת על בני המשפחה.

שבת הוא יום מתאים להחדיר בלבות הילדים עניינים חינוכיים. מכיוון שהוא יום נעים והלב פתוח, אפשר להביע רגשי שמחה על כך שאנו עם ה' והשראת השכינה בתוכנו, לבטא את האושר שבחיינו עם התורה והמצוות.

לספר סיפורים על גדולת עם ישראל, בעבר ובעתיד. סיפורים על גדולי ישראל, ואורח חייהם האצילי, רוממותם, דביקותם בה' ובתורה, ורוח קדושה האופפת אותם. וצריך להיזהר לא לנצל את השבת לחינוך של תוכחה, אלא רק באופן חיובי, ללמדו ולספר לו ידיעות ועניינים בהתאם לרמתו, להנחילו בנועם את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

39

ומצוות היום מדין מנוחה ועונג שיהא האדם שמח וטוב לבב ומתהלך כמבוסס ומדווש עונג מרוב אושר וקורת רוח, ושמח במה שיש לו ויביט בטוב אשר יש בו, ואין דבר שבעולם טורדו אלא מקבל הכל בבת שחוק ונחת.

וכן כלפי הזולת, ביום השבת יאיר פניו אל כל אדם ויפיק אך זיו ונועם ושמחה. ויהיה נוח ורך בדיבורו ובשיחתו, וכלשונו של הגאון רבי אייזיק שר צ"ל - 'ובכולם לראות את צד המעלות ולא את צד החסרונות, ולהיות רך מחמאה ומתוק מדבש, עד שכולם ישמחו בו והוא ישמח בכולם'. (לקט שיחות מוסר ח"א עמוד ת"ד).

זמן להחזיר רוממות ונועם בתפקיד היהודי

והנה סעודות השבת הם כמעט הזמן היחיד בו יושבים כל בני המשפחה יחדיו, באופן של חביבות ונועם, 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד'. והוא זמן מתאים להשריש את כל היסודות והדברים שאבי המשפחה רואה לנכון להחדירם או בעניינים שצריכים חיזוק, אמנם בתנאי שמשכיל לעשות זאת באופן חיובי בנועם ורוך, ולא בצורת טרוניה והתמרמרות. כגון על ידי משל או סיפורים מגדלותם ומארחות חייהם של גדולי ישראל. או שמביע התרגשות והתלהבות מהנהגה נאה שראה אצל מישהו, ומגלה דעתו שירוה הרבה נחת אם גם בני משפחתו יעשו כן, וכדומה. ובדרך זו הדברים חודרים אל הלב והשפעתה מרובה לאורך ימים.

בשבת יש להרחיב את הדיבור לעורר רגשות שמחה מהעניין של היותנו עם ה', מן האתה בחרתנו, אהבת אותנו, רצית בנו, רוממתנו, קדשתנו, וקרבנתנו. להתענג על זה שאנו בני המלך ומטרוניתא למלך, על השראת שכינתו עלינו וקדושתו בתוכינו, על התורה הקדושה תורת חיים שזכינו לה, על השבתות והמועדים שהנחילנו.